

Sygn. akt I ACa 45/17

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 17 maja 2017 r.

Sąd Apelacyjny w Katowicach I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący :	SSA Ewa Jastrzębska
Sędziowie :	SA Joanna Naczyńska (spr.) SO del. Aneta Pieczyrak-Pisulińska
Protokolant :	Agnieszka Szymocha

po rozpoznaniu w dniu 17 maja 2017 r. w Katowicach

na rozprawie

sprawy z powództwa B. S.

przeciwko (...) Spółce Akcyjnej w S.

o zapłatę

na skutek apelacji powódki

od wyroku Sądu Okręgowego w Częstochowie

z dnia 26 października 2016 r., sygn. akt I C 378/15

- 1) zmienia zaskarżony wyrok w punkcie 2. w ten sposób, że nie obciąża powódki kosztami procesu;
- 2) oddala apelację w pozostałej części;
- 3) zasądza od powódki na rzecz pozwanej 2 000 (dwa tysiące) złotych z tytułu kosztów postępowania apelacyjnego.

SSO del. Aneta Pieczyrak-Pisulińska	SSA Ewa Jastrzębska	SSA Joanna Naczyńska
-------------------------------------	---------------------	----------------------

Sygn. akt I ACa 45/17

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 26 października 2016r. Sąd Okręgowy w Częstochowie oddalił powództwo B. S. przeciwko (...) SA w S. o zapłatę 110.337,63zł, której powódka dochodziła z ustawowymi odsetkami od 21 kwietnia 2015r. jako świadczenia z tytułu ubezpieczenia kredytobiorców na życie. Nadto zasądził od powódki na rzecz pozwanego 3.617zł z tytułu kosztów procesu.

Sąd Okręgowy ustalił, iż powódka jako wieloletnia klientka była w Banku (...) SA obsługiwana przez doradcę E. P. (1). Miała w tym Banku rachunek bankowy i kredyt w wysokości 70.000zł, a w innym banku kredyt w wysokości 20.000zł. Wraz z mężem A. S. wystąpiła do (...) SA o udzielenie kredytu konsolidacyjnego. Warunki na jakich miał zostać udzielony ten kredyt powódka omawiała z E. P. (1), która była zorientowana w sytuacji finansowej i rodzinnej powódki, wiedziała również o chorobie męża powódki. E. P. (2) po sprawdzeniu zdolności kredytowej powódki, powiadomiła ją o konieczności zabezpieczenia spłaty kredytu konsolidacyjnego umową ubezpieczenia na wypadek śmierci kredytobiorców i na prośbę powódki wyjaśniła jej zasady ubezpieczenia. 20 marca 2014r. powódka i jej mąż zawarli z (...) SA umowę kredytu (...) na mocy której Bank udzielił im kredytu gotówkowego w kwocie 125.000zł z przeznaczeniem na konsolidację zadłużenia i na bieżące potrzeby. W § (...) umowy zapisano, że Bank udziela kredytu z przystąpieniem do ubezpieczenia, o którym mowa w „Deklaracji zgody”, stanowiącej załącznik do umowy. Powódka i jej mąż podpisali oświadczenie, że przed zawarciem umowy otrzymali formularz informacyjny i załącznik do umowy w postaci „Deklaracji zgody na objęcie grupowym ubezpieczeniem na życie kredytobiorców kredytów gotówkowych (...) udzielonych przez (...) SA oraz grupowym ubezpieczeniem utraty pracy”. W deklaracji tej powódka wymieniona została jako pierwszy ubezpieczony, a jej mąż jako drugi. Jako ubezpieczający wymieniony został (...) SA, a pozwany jako ubezpieczyciel. W pkt (...) „Deklaracji zgody” powódka i jej mąż, jako ubezpieczeni, wyrazili zgodę na objęcie ich ochroną ubezpieczeniową na podstawie warunków grupowego ubezpieczenia na życie kredytobiorców kredytów gotówkowych (...) udzielonych przez (...) SA na sumy ubezpieczenia określone w tych warunkach w ramach umowy ubezpieczenia na życie zawartej pomiędzy (...) SA a (...) SA w S.. W pkt (...) „Deklaracji zgody” powódka i jej mąż potwierdzili, że przed przystąpieniem do umowy ubezpieczenia otrzymali tekst warunków grupowego ubezpieczenia na życie kredytobiorców kredytów gotówkowych (...) udzielonych przez (...) SA oraz, że zapoznali się z ich treścią, że są one dla nich zrozumiałe i w pełni je akceptują. W pkt (...) „Deklaracji zgody” powódka i jej mąż wyrazili zgodę, aby Bank, jako ubezpieczający w umowie ubezpieczenia na życie wyznaczył uposażonego uprawnionego do świadczenia z tytułu ich zgonu, a punkt (...) „Deklaracji zgody” stanowi, że do chwili całkowitej spłaty zadłużenia ubezpieczeni wyznaczają (...) jako uprawnionego do odbioru świadczeń wynikających z umowy ubezpieczenia, do wysokości zadłużenia wynikającego z umowy kredytu wraz z odsetkami. Dokument „Deklaracji zgody” podpisany został przez powódkę i jej męża w dniu zawarcia umowy kredytu, tj. 20 marca 2014r. Powódka i jej mąż płacili składki ubezpieczeniowe w wysokości wskazanej w „Deklaracji zgody”. (...). mąż powódki A. S. zmarł wskutek udaru niedokrwiennego mózgu, ciężkiej przewlekłej niewydolności serca i ostrej niewydolności krążeniowo – oddechowej. Pozwany odmówił powódce wypłaty świadczenia z tytułu zgonu męża, na tej podstawie, że zgon spowodowany był chorobą, której objawy i leczenie występowały w okresie 12 miesięcy przed przystąpieniem do ubezpieczenia, a to odwołując się do § (...) warunków grupowego ubezpieczenia na życie kredytobiorców kredytów gotówkowych (...) udzielonych przez (...) SA, który stanowi, iż w okresie 24 miesięcy od daty objęcia ubezpieczonego ochroną ubezpieczeniową ubezpieczyciel nie ponosi odpowiedzialności, jeżeli zgon ubezpieczonego był spowodowany chorobą, która była zdiagnozowana, leczona lub której objawy występowały w okresie 12 miesięcy przed datą objęcia ubezpieczonego ochroną ubezpieczeniową oraz, że za objawy choroby uważa się takie objawy, których występowanie potwierdzono w procesie rozpatrywania roszczenia, i które zgodnie z wiedzą medyczną okażą się charakterystyczne dla danego rodzaju choroby.

Oceniając zasadność roszczenia o zapłatę 110.337,63zł, stanowiącej niespłacony na datę śmierci męża powódki kredyt, której powódka dochodziła z tytułu ubezpieczenia kredytobiorców na życie, Sąd Okręgowy stwierdził, iż zawarta przez strony umowa miała charakter dobrowolny. Art. 805 § 1 k.c. i postanowienia łączącej strony umowy obligowały powódkę i jej męża do zapłaty składek na ubezpieczenie, a pozwaną, do świadczenia w razie zajścia przewidzianego w umowie wypadku, przy czym uprawnionym do świadczenia, stosownie do postanowień punktu (...) „Deklaracji zgody” był (...) SA. Zabezpieczenie spłaty kredytu, od którego Bank uzależnił udzielenie powódce i jej mężowi kredytu, polegało bowiem na wskazaniu banku jako uposażonego, tj. podmiotu uprawnionego do otrzymania świadczenia

ubezpieczeniowego w razie śmierci ubezpieczonych. Sąd Okręgowy stwierdził, że umowa ubezpieczenia na życie, ze względu na podstawowy rodzaj wypadku ubezpieczeniowego - obejmowany ochroną ubezpieczeniową zgon ubezpieczonego, przybiera postać umowy ubezpieczenia na cudzy rachunek, określanej również jako umowa na rzecz osoby trzeciej sensu stricto. Umowa ta charakteryzuje się tym, że ubezpieczający ubezpiecza własny interes majątkowy z zastrzeżeniem, że w razie zajścia wypadku ubezpieczeniowego świadczenie ubezpieczeniowe ma otrzymać osoba trzecia. Ten rodzaj ubezpieczenia oznacza, że śmierć osoby ubezpieczonej powoduje powstanie roszczenia o wypłatę świadczenia po stronie określonej osoby trzeciej, jako uposażonej. Nadto, Sąd Okręgowy zauważył, że zgodnie z art. 831 § 1 k.c. prawo wskazania uposażonego przysługuje ubezpieczającemu i skonstatował, że skoro w pkt (...) „Deklaracji zgody”, stanowiącej załącznik do umowy o kredyt powódka i jej mąż, jako ubezpieczeni wyrazili zgodę, aby Bank, jako ubezpieczający w umowie ubezpieczenia na życie wyznaczył uposażonego, uprawnionego do świadczenia z tytułu ich zgonu, a w pkt (...) „Deklaracji zgody” oświadczyli, że do chwili całkowitej spłaty zadłużenia wyznaczają (...) jako uprawnionego do odbioru pozostałych świadczeń wynikających z umów ubezpieczenia, do wysokości kwoty zadłużenia wynikającego z umowy kredytu wraz z odsetkami należnymi (...), zaś z § (...) warunków grupowego ubezpieczenia na życie kredytobiorców kredytów gotówkowych (...) udzielonych przez (...) SA wynika, że uposażonym uprawnionym do odbioru świadczenia z tytułu zgonu ubezpieczonego jest ubezpieczający, zatem powódka nie posiada legitymacji czynnej do wystąpienia na drogę sądową z ubezpieczycielem. Legitymacja ta przysługuje bowiem (...) SA z siedzibą w W.. Stwierdził też, iż legitymacji powódki nie tworzy stan odmowy świadczenia przez pozwanego i brak zainteresowania Banku w dochodzeniu roszczeń od pozwanego. Wyjaśnił, iż w tej sytuacji powódka mogłaby wystąpić z powództwem o ustalenie, że ubezpieczyciel zobowiązany jest spełnić świadczenie przewidziane w umowie ubezpieczenia.

Sąd Okręgowy nie uwzględnił zarzutu powódki, że pozwany odmawiając wypłaty świadczenia z uwagi na treść § (...) warunków ubezpieczenia nadużył przysługujących mu uprawnień, bo nie poinformował powódki i jej męża o treści § (...) warunków ubezpieczenia, nie przedłożył im tych warunków do wglądu, ani nie przekazał ich tekstu wraz z umową. Przeczą bowiem temu dokumenty pisemne. Z oświadczenia podpisanego własnoręcznie przez powódkę i jej męża wynika, że pokwitowali oni odbiór formularza informacyjnego oraz załącznika do umowy w postaci „Deklaracji zgody”. Także „Deklaracja zgody” podpisana własnoręcznie przez powódkę i jej męża zawiera informacje o warunkach ubezpieczenia, nadto zawiera oświadczenie ubezpieczonych, że przed przystąpieniem do umowy ubezpieczenia otrzymali tekst warunków grupowego ubezpieczenia na życie kredytobiorców kredytów gotówkowych (...) udzielonych przez (...) SA. Powódka otrzymała warunki ubezpieczenia i miała zatem możliwość zapoznania się z ich treścią. Twierdzenie, że ich nie przeczytała nie może być tłumaczone na niekorzyść ubezpieczyciela, który poza odebraniem stosownego oświadczeń nie ma innej możliwości wykazania, że umożliwił kontrahentowi zapoznania się z treścią proponowanej umowy. Ponadto, powódka w swych zeznaniach przyznała, że otrzymała dokumenty wymienione w oświadczeniu znajdującym się na karcie 19 akt i że dokumentów tych nie przeczytała, poprzestając na informacjach uzyskanych od doradcy z ramienia Banku. Powódka nie wykazała w żaden sposób, że informacje przekazywane jej przez doradcę były nierzetelne. Sąd Okręgowy uznał, iż brak jest podstaw do przyznania powódce jako konsumentowi tak uprzywilejowanej pozycji, w której byłaby ona zwolniona z obowiązku przejawiania jakiegokolwiek staranności przy dokonywaniu oceny treści umowy, którą zamierzała zawrzeć i przerzucenie na ubezpieczyciela wszelkiej odpowiedzialności za możliwe, uświadomione przez powódkę w przyszłości zarzuty dotyczące poszczególnych postanowień zawartej umowy. Za niewiarygodne Sąd Okręgowy uznał twierdzenie powódki, że gdyby została poinformowana o treści przekazanych jej dokumentów, to nie podpisałaby umowy, jako niekorzystnej dla niej. Nie można bowiem przyjąć, że okoliczność wskazania Banku jako uposażonego w umowie ubezpieczenia jest dla powódki niekorzystną. Pobranie świadczenia przez Bank stanowiłoby spłatę w całości albo w określonej części należności kredytowych, z czym wiązałoby się częściowe, albo całkowite zwolnienie z długu na rzecz Banku. Konstatacje te leżą u podstaw oddalenia powództwa przez Sąd Okręgowy i zasądzenia, stosownie do takiego wyniku sporu, na podstawie art. 98 k.p.c., od powódki na rzecz pozwanego kosztów procesu - zastępstwa procesowego w stawce minimalnej.

Apelację od wyroku wniosła powódka, domagając się jego zmiany przez zasądzenie od pozwanego na swoją rzecz 110,337,63zł z ustawowymi odsetkami od 21 kwietnia 2015r., albo przez zasądzenie tej kwoty od pozwanego na rzecz (...) SA. Alternatywnie wносиła o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu

do ponownego rozpoznania. W obu przypadkach wniosowała o nieobciążanie jej kosztami procesu i zasądzenie od pozwanego na jej rzecz kosztów procesu za obie instancje. Zarzuciła, iż Sąd Okręgowy, wydając zaskarżony wyrok naruszył prawo materialne, a to:

- art. 808 §3 k.c. w zw. z art. 831 §1 k.c. przez ich niezastosowanie i odmówienie powódce legitymacji czynnej w sprawie, podczas gdy na podstawie tego przepisu, powódce jako ubezpieczonej przysługuje bezpośrednie prawo do występowania w stosunku do pozwanego z roszczeniem o zapłatę,

- art. 805 §1 i 2 k.c. przez ich niezastosowanie i odmówienie powódce legitymacji czynnej w sprawie, podczas gdy w okolicznościach faktycznych sprawy, wobec opłacania składki ubezpieczeniowej, powódce przysługują wszelkie uprawnienia, jakie ustawa przyznaje ubezpieczonemu, a których odmienne uregulowanie w umowie powoduje jej nieważność w zakresie tych postanowień;

- art. 385³pkt.7 k.c. przez jego niewłaściwe zastosowanie i pominięcie okoliczności, iż zawarte przez powódkę i jej męża umowy - kredytu i ubezpieczenia nie są ze sobą związane (ubezpieczający nie jest zainteresowany w dochodzeniu zapłaty od ubezpieczyciela, pomimo zajścia zdarzenia ubezpieczeniowego - umowa nie jest więc zabezpieczeniem kredytu), w konsekwencji doszło do zawarcia umowy w warunkach określonych powołanym przepisem, tj. w warunkach uzależnienia zawarcia umowy kredytu od zawarcia umowy ubezpieczenia nie mającej bezpośredniego związku z umową kredytu;

- art. 805 § 1 i 2 k.c. przez zaniechanie ustalenia przesłanki zajścia zdarzenia ubezpieczeniowego w postaci zgonu ubezpieczonego i oddalenie powództwa jedynie w oparciu o zarzut braku czynnej legitymacji procesowej.

Ponadto zarzuciła naruszenie art. 233 § 1 k.p.c. polegające na braku wszechstronnego rozważenia materiału dowodowego w sprawie i pominięciu wyjaśnień powódki co do okoliczności towarzyszących zawieraniu umowy ubezpieczenia, a w szczególności działaniu w zaufaniu do pracownika banku, który od wielu lat zajmował się sytuacją finansową powódki i nie poinformował jej o postanowieniu wskazującym bank jako podmiot uprawniony do odbioru świadczenia z umowy ubezpieczenia w razie wystąpienia zdarzenia ubezpieczeniowego, w konsekwencji czego powódka nie wiedziała jakie są rzeczywiste warunki ubezpieczenia.

Pozwany wniósł o oddalenie apelacji i zasądzenie kosztów postępowania apelacyjnego. Wywodził, iż brak legitymacji czynnej powódki jest oczywisty.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Ustalenia faktyczne poczynione przez Sąd Okręgowy i przyjęte za podstawę rozstrzygnięcia w niniejszej sprawie były prawidłowe i znajdowały potwierdzenie w zgromadzonym w sprawie materiale dowodowym. Podejmując je, Sąd Okręgowy nie naruszył w żadnej mierze przepisów procesowych, w tym art. 233 §1 k.p.c., jako że nie przekroczył zasad swobodnej oceny dowodów, ani też nie naruszył zasad logiki i doświadczenia życiowego. W szczególności Sąd Okręgowy miał pełne podstawy ku temu, by przyjąć, iż umowa ubezpieczenia była powiązana z umową o kredyt, jako że bez niej powódka i jej mąż nie wykazywali zdolności kredytowej i od jej zawarcia (...) uzależnił udzielenie powódce i jej mężowi kredytu. Miał też podstawy, by przyjąć, że zarówno powódka, jak i jej mąż otrzymali warunki grupowego ubezpieczenia na życie kredytobiorców kredytów gotówkowych (...) udzielonych przez (...) SA oraz wyrazili świadomą zgodę na zawarcie umowy ubezpieczenia na tych warunkach, w szczególności godząc się na to, aby bank, jako ubezpieczający wyznaczył uposażonego uprawnionego do świadczenia z tytułu ich zgonu, a nadto sami wskazali (...) jako uprawnionego do odbioru świadczeń wynikających z umowy ubezpieczenia, do chwili całkowitej spłaty zadłużenia ubezpieczeni i do wysokości zadłużenia wynikającego z umowy kredytu wraz z odsetkami. Powódka i jej mąż podpisali dwustronicową deklarację zgody na objęcie grupowym ubezpieczeniem na życie kredytobiorców, zawierającą pokwitowanie odbioru tekstu warunków ubezpieczenia i eksponującą istotne dla rozstrzygnięcia sprawy postanowienia umowne, a to postanowienie legitymujące bank do wyznaczenia uposażonego (pkt. (...)) i postanowienie wprost wskazujące bank jako uprawnionego do odbioru świadczeń z ubezpieczenia do czasu całkowitej spłaty kredytu (pkt. (...)). Co ważne, postanowienia te znajdują się na stronie z podpisami powódki

i jej męża. Trafnie też w tej materii Sąd Okręgowy zaakcentował, że powódka w swych zeznaniach potwierdziła, iż otrzymała egzemplarz umowy, załączników do umowy, w tym warunki ubezpieczenia. Miała zatem możliwość ich przeczytania przed podpisaniem umowy, Co więcej, miała też możliwość spokojnego przemyślenia umowy już po jej podpisaniu i odstąpienia od umowy (otrzymała stosowny formularz). W tych okolicznościach, Sąd Okręgowy trafnie przyjął, iż twierdzenie powódki, że nie przeczytała umowy nie może być tłumaczone na niekorzyść ubezpieczyciela, który poza odebraniem stosownych oświadczeń i doręczeniem konsumentowi formularza odstąpienia od umowy nie ma innej możliwości wykazania, że umożliwił kontrahentowi zapoznanie się z treścią proponowanej umowy.

Wbrew też zarzutom skarżącej, Sąd Okręgowy nie dopuścił się naruszenia przepisów prawa materialnego, w szczególności art. 805 § 1 i 2 k.c., art. 808 §3 k.c. i art. 831 §1 k.c., uznając, że w rozpatrywanej sprawie powódka nie jest legitymowana do żądania zasądzenia należności z tytułu umowy ubezpieczenia na swoją rzecz. Postanowienia łączącej strony umowy ubezpieczenia kwalifikowały tę umowę jako zawartą na rzecz osoby trzeciej, przynajmniej do czasu spłaty zadłużenia kredytowego. Wprawdzie wierzycielowi z umowy zawartej na rzecz osoby trzeciej przysługuje legitymacja procesowa do samodzielnego występowania w procesie, niemniej może on jako powód żądać spełnienia świadczenia tylko na rzecz uprawnionej z tej umowy osoby trzeciej. Takie stanowisko wyraził Sąd Najwyższy w wyroku z 21 czerwca 2002r., V CKN 1069/00 i z 14 października 2015r. V CSK 40/15. Powódka jako strona umowy ubezpieczenia nie dochodziła należności na rzecz osoby trzeciej (uposażonej z umowy ubezpieczenia), lecz na swoją rzecz, do czego nie uprawniała jej umowa. Z żądaniem zasądzenia świadczenia na rzecz osoby trzeciej, zgłoszonym jako alternatywne powódka wystąpiła dopiero w apelacji, co w świetle art. 383 k.p.c. było niedopuszczalne. Stwierdzenie braku legitymacji czynnej powódki zwalniało Sąd od badania zasadności roszczenia o zapłatę – tak co do zasady, jak i wysokości.

Z tych to też przyczyn, Sąd Apelacyjny uznał, iż zarzuty apelacji nie są w stanie wzruszyć trafności zaskarżonego wyroku. Konkluzje te legły u podstaw oddalenia apelacji - w oparciu o art. 385 k.p.c., jako bezzasadnej. O kosztach postępowania apelacyjnego, Sąd Apelacyjny orzekł na zasadzie słuszności i bacząc na charakter sprawy oraz sytuację osobistą i materialną powódki, zasądził od niej, jako strony przegrywającej – na rzecz pozwanego tylko część należnych pozwanemu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym, tj. 2.000zł (koszty w stawce minimalnej, określonej w § 2 pkt. 6 w zw. z § 10 ust. 1 pkt. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 22 października 2025r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (Dz. U. z 2015r., poz. 1804 ze zm. wynosiły 4.050zł).

SSO Aneta Pieczyrak SSA Ewa Jastrzębska SSA Joanna Naczyńska

- Pisulińska